

CONTENTS

Articles

- 163 DAVID ZBÍRAL, The Quest of the Grail as a Pilgrimage: From the Middle Ages to Otto Rahn
 185 DANIEL ŠPELDA, God in Newton's Universe
 205 ZDENĚK R. NEŠPOR, Religion and Migration in the 20th Century: The Czech Case

Commentaries and Discussions

- 227 MARTIN BOŠTÍK, On Notion of "God" in Plato's Thinking
 241 DAVID VÁCLAVÍK, Genealogical and Historical Classifications of the New Religious Movements
 259 ROMAN VIDO, Defining Religion in Social Sciences

Materials

- 275 MILOŠ DOSTÁL, The Tract "Sister Katrei" or "On Confessor's Spiritual Daughter": A Testimony of the Heretical Stream in Rhine Mysticism of the Late Middle Ages

News

- 295 JAN HELLER, Symbolism of Walls and Gates in the Old Testament

Reviews

- 299 Jiří Prosecký – Blahoslav Hruška – Marek Rychtařík (trans.), Epos o Gilgamešovi (JAN HELLER)
 301 Pavel Čech (ed.), Pocta profesoru Jaroslavu Oliveriovi (JAN HELLER)
 304 Rastislav Kožíak – Vincent Múcska (eds.), Rehole a kláštery v stredoveku (LIBOR JAN)
 306 Karl Suso Frank, Dějiny křesťanského mnišství (LIBOR JAN)
 308 Nigel Aston, Christianity and Revolutionary Europe: 1750-1830 (ZDENĚK R. NEŠPOR)
 310 Pavel Marek, Český katolicismus 1890-1914 (LADISLAV SOLDÁN)
 313 Milan Kováč – Arne B. Mann (eds.), Boh všetko vidí / O del sa dikhel (MAREK JAKOUBEK, LENKA BUDILOVÁ)
 317 Frédéric Lenoir, Setkávání buddhismu se Západem (EVA BRECHTOVÁ)

Grálová queste jako pout'. Od středověku po Ottu Rahna

David Zbiral*

Úvodní poznámky

Tato práce se zaměřuje na dva tematické okruhy: (1) na středověké romance o hledání grálu jako na jev související s poutěmi za ostatky, se vzestupem eucharistické úcty a s křížovými výpravami; (2) na díla nacistického esoterika Otty Rahna věnovaná grálu, kontext jejich vzniku a jejich vliv na pokračovatele. Soubor pramenů k těmto okruhům klade religionistickému uchopení osobité metodologické překážky, avšak jedna je oběma okruhům společná: nepanuje shoda, zda mají něco společného s náboženstvím, a tudíž zda náleží k množině možných předmětů religionistiky.

Meze převažujícího soudobého religionistického pojmu náboženství nelze jistě označit za jasně formulované a široce sdílené. Přesto je zcela zřejmé, že se tato práce bude někdy pohybovat na samotném okraji tohoto významového pole; prameny k uvedeným okruhům nejsou posvátnými texty, a dokonce ani literaturou s převažujícím náboženským zaměřením. Daleko spíše je lze označit za nenáboženskou literaturu s některými náboženskými prvky, tedy za texty, jež religionista nevykládá v jejich celku jako náboženské, avšak má za to, že obsahují motivy, které určitá část posluchačů či čtenářů jako náboženské (náboženské z hlediska religionistova konceptu náboženství) pocituje. Cílem není prezentovat je jako náboženskou literaturu, nýbrž zjistit, co nám mohou prozradit o náboženských představách svých tvůrců a svého publika.

Středověké romance o grálu

Středověké romance o grálu vznikaly od 2. poloviny 12. století. Jejich množství a pestrost, ale zejména obsáhlá sekundární literatura, z nich činí takřka nepřehlednou látku. Problémem, který badatele tradičně velmi zaměstnával, je původ grálového symbolu. Zdroj tematiky se nejčastěji hle-

* Text vznikl jako součást projektu „Svatý grál: symbol a recepce“ podporovaného grantem Fondu rozvoje vysokých škol (G5b; č. projektu 663). Rozsáhlejší verze studie je zpřístupněna na adrese <http://www.phil.muni.cz/relig/gralrel.pdf>.

dá u Keltů,¹ v hermetismu,² ve vegetačních rituálech a helénistických mystériích³ či v katolickém ideálu křížáka;⁴ obecně křesťanské vlivy (eucharistická úcta apod.) uznává většina badatelů, ale někteří je vnímají jako pozdější církevní přetvoření původních látek nebo přímo jejich nepochopení.⁵ Jistý protějšek této diskuse lze spatřovat v navazovatelsví moderních hnutí či jednotlivců na vybrané roviny grálového symbolu (novokeltství; Hnutí Grálu; široký proud esoterismu předpokládající podobně jako Westonová dědickou linii zahrnující nejrůznější geograficky i časově vzdálené náboženské systémy; grálová poezie katolického kněze Františka Střížovského⁶ apod.).

Pojednání o původu grálového symbolu se často stává jeho souhrnným výkladem. Pokus o souhrnný výklad tato práce nenabídne; taková snaha ostatně možná příliš samozřejmě předpokládá, že symbol grálu není jen výrazem badatelského jazyka, že „skutečně existuje“ a že má nějaký celkový význam. Spíše půjde o poukazy na některá pojetí příběhů o grálu a o jeho hledání s ostatky, náboženskými poutěmi a křížovými výpravami.

Ve svém celku představují grálové romance 12. a 13. století zábavnou literaturu pro rytířské vrstvy. Jejich základními tématy jsou turnaje, souboje a milostná dobrodružství. Mnohé grálové romance se nebojí plynule přecházet od náboženských témat ke světským a jejich zbožnost je někdy výrazně neknežská.⁷ V romanci známé jako *Gauvainovské pokračování* (*Continuation-Gauvain*)⁸ například její autor zvolá:⁹ „Teď každý jeden otčenáš za mrtvé a pak dejte přinést víno, nebo dál nevyprávím!“¹⁰ Vidět za každým slovem grálových romancí skrytý náboženský význam jistě ne-

- 1 Roger Sherman Loomis, *The Grail: From Celtic Myth to Christian Symbol*, Princeton: Princeton University Press 1991.
- 2 Henry Kahane – Renée Kahane, *The Krater and the Grail: Hermetic Sources of the Parzival*, Urbana – Chicago: University of Illinois Press 1984.
- 3 Jessie Laidlay Weston, *From Ritual to Romance*, Cambridge: Cambridge University Press 1920.
- 4 Helen Adolf, *Visio Pacis, Holy City and Grail: An Attempt at an Inner History of the Grail Legend*, Philadelphia: Pennsylvania State University Press 1960.
- 5 Takto R. S. Loomis, *The Grail...*, 235, 243-244, 275 aj.
- 6 K Františku Střížovskému viz <http://mujiweb.cz/www/david.zbiral/strizovsky.htm>.
- 7 Maurice Keen, *Chivalry*, New Haven – London: Yale University Press 1984, 61.
- 8 Veršované starofrancouzské pokračování navazující na první grálovou romanci *Perceval*, sepsanou rovněž ve staré francouzštině kolem 1185 Chrétienem z Troyes. *Gauvainovské pokračování* vzniklo koncem 12. století, autor není znám; viz Colette-Anne Van Coolput-Storms, „Introduction“, in: William Roach (ed.) – Colette-Anne Van Coolput-Storms (trans.), *Première continuation de Perceval (Continuation-Gauvain)*, Paris: Le livre de poche 1993, 11-13.
- 9 Jde o upeřímku, že artušovské látky původně básníci šířili mezi šlechtickými dvory ústně; zejména ty nejstarší veršované romance si zachovávají mnohé rysy ústní slovesnosti.
- 10 W. Roach (ed.) – C.-A. Van Coolput-Storms (trans.), *Première continuation...*, 466-468.

ní na místě. Přesto obsahují – ve velmi nestejně míře – jisté náboženské prvky. A právě s těmi zpracováními, kde vystupují výrazněji, se zde bude pracovat především (*Perlesvaus*, *La Queste del Saint Graal*, *Le Roman de l'Estoire dou Graal*).

Oblíbenost grálové látky dobře zapadá do trojího kontextu. Zaprvé souvisí s rozmachem kultu ostatků, který v západní Evropě započal koncem 10. století¹¹ a mimo jiné se projevoval jejich vytvářením, nalézáním, vystavováním a přemisťováním, a také zhotovováním nových výstavných relikviářů. Od 12. století rostl zejména zájem o Kristovy tělesné a dotekové ostatky,¹² který se podílel na živění duchovnosti křížových výprav a sám byl na oplátku příživován křížáckými nálezy, koupěmi, krádežemi či konfiskacemi a následnými dovozy relikvií z Východu. Navázal na vzepětí úcty k ostatkům svatých a poněkud je zastínil¹³ – úměrně náboženské důležitosti Krista v porovnání se svatými¹⁴ a nábožensko-politické důležitosti poutí do Svaté země a křížových výprav v porovnání s běžnými poutěmi.¹⁵ Zadruhé zapadá grálová tematika do kontextu vzestupu eucharistické úcty.¹⁶ A konečně zatřetí do kontextu křížových výprav a nového zájmu o Svatou zemi a obracení pohanů.

Většina autorů chápala grál jako nádobu obsahující Kristovu krev.¹⁷ Slovo „grál“ bylo původně obecným označením mísovité nádoby a u některých autorů jím i zůstalo;¹⁸ označení „svatý grál“ má zdůraznit, že

- 11 Guy Lobrichon, „Le culte des saints, le rite des hérétiques, le triomphe des savants“, in: Edina Bozóky – Anne-Marie Helvétius (eds.), *Les reliques: Objets, cultes, symboles*, Turnhout: Brepols 1999, 96-97.
- 12 Nicholas Vincent, *The Holy Blood: King Henry III and the Westminster Blood Relic*, Cambridge: Cambridge University Press 2001, 50.
- 13 G. Lobrichon, „Le culte des saints...“, 106.
- 14 Roku 1300 bylo již například jasně patrné, že Veroničina rouška nahradila tělo sv. Petra na pozici poutnický nejdůležitější římské relikvie (Jonathan Sumption, *Pilgrimage: An Image of Mediaeval Religion*, London: Faber & Faber 1975, 239).
- 15 Zlatý věk jeruzalémské pouti nastal ve 12. století (Étienne Delaruelle, „Paix de Dieu et croisade dans la chrétienté du XIIe siècle“, in: kol., *Paix de Dieu et guerre sainte en Languedoc au XIIIe siècle [Cahiers de Fanjeaux 4]*, Toulouse: Privat 1996, 68; Bernard Hamilton, „The Impact of Crusader Jerusalem on Western Christendom“, in: B. Hamilton, *Crusaders, Cathars and the Holy Places*, Aldershot – Brookfield: Ashgate 2000, odd. XV, s. 704-705).
- 16 Viz Godefridus Joachim Cornelius Snoek, *Medieval Piety from Relics to the Eucharist: A Process of Mutual Interaction*, Leiden – New York – Köln: E. J. Brill 1995, 6, 38, 49, 69 aj.
- 17 U Wolframa z Eschenbachu jde ale o kámen (*Parzival...*, 168-169; toto středohornoněmecké dílo vzniklo kolem roku 1210).
- 18 Viz např. W. Roach (ed.) – C.-A. Van Coolput-Storms (trans.), *Première continuation...*, 288; Chrétien de Troyes, *Le Conte du Graal ou le roman de Perceval*, ed. et trad. Charles Méla, Paris: Le livre de poche 1990, 238.

nejde o nádobu ledajakou, nýbrž vlastně o relikviář, posvěcený přítomností drahocenného ostatku¹⁹ (relikviář se sám stával díky styku s ostatky v něm přechovávanými dotekovou relikvií).²⁰

Byť jsou taková zobecnění ošemetná, lze za dílo, kde se kult ostatků projevuje z artušovské literatury nejvýrazněji, označit anonymní starofrancouzskou prozaickou romanci *Perlesvaus*, která vznikla mezi lety 1191 a 1212 (příčemž nejpravděpodobnější jsou první léta 13. století).²¹ V incipitu je dílo označeno za „příběhy o přesvaté nádobě, která se nazývá Grál a do níž skanula drahocenná Spasitelova krev v den, kdy byl ukřižován, aby vykoupil lidi z pekla“; relikvií ochraňoval Josef z Arimatie, stejně jako kopí, jímž byl proboden Kristův bok.²²

V *Le Roman de l'Estoire dou Graal*, jež sestavil vzdělanec a zřejmě i klerik Robert de Boron kolem roku 1200,²³ Kristus uvězněnému Josefovi z Arimatie předává nádobu, kam Josef při snímání z kříže a omývání Kristových ran zachytil svatou krev. Ježíš Josefovi sděluje, že ti, kdo tuto nádobu uvidí a budou pamatovat na to, na co mají, se budou těšit Boží milostí, nebudou moci být u soudů nespravedlivě odsouzeni ani přemoženi v souboji a dojdou věčné blaženosti.²⁴

V *Perlesvausovi* jsou vedle svatého grálu předmětem zájmu i další ostatky: meč, jímž byl stát Jan Křtitel, štít, jež Josef z Arimatie omočil v Kristově krvi, či trnová koruna. Krále Chastel Mortel, který utiskuje Perlesvausovu matku a sestru, není možné porazit bez plátna, jímž byl Kristus přikryt v hrobě; plátno získá Perlesvausova sestra. Perlesvaus

19 Kristova krev „z Palestiny“ (tj. pocházející z těla „historického Ježíše“, nikoli předpokládaný obětní dar či krev kanoucí z hostie, ze zázračných obrazů apod.) byla ve 12.-13. století pokládána za jeden z nejzázračnějších ostatků. Relikvie Umučení se obecně cenily nadě všechny ostatní (G. J. C. Snoek, *Medieval Piety...*, 26) a v soupisech ostatků se uváděly obvykle na prvním místě (Jean Michaud, „Culte des reliques et épigraphie: L'exemple des dédicaces et des consécrationes d'autels“, in: Edina Bozóky – Anne-Marie Helvétius [eds.], *Les reliques: Objets, cultes, symboles*, Turnhout: Brepols 1999, 207).

20 Alain Dierkens, „Du bon (et du mauvais) usage des reliquaires au Moyen Âge“, in: Edina Bozóky – Anne-Marie Helvétius (eds.), *Les reliques: Objets, cultes, symboles*, Turnhout: Brepols 1999, 248-250; srov. Jean-Claude Schmitt, „Les reliques et les images“, in: Edina Bozóky – Anne-Marie Helvétius (eds.), *Les reliques: Objets, cultes, symboles*, Turnhout: Brepols 1999, 153.

21 William A. Nitze et al. (eds.), *Le Haut Livre du Graal, Perlesvaus II: Commentary and Notes*, Chicago: University of Chicago Press 1937, 89 (argumenty s. 73-89).

22 William A. Nitze – Thomas Atkinson Jenkins (eds.), *Le Haut Livre du Graal, Perlesvaus I: Text, Variants, and Glossary*, Chicago: University of Chicago Press 1932, 23-24.

23 Alexandre Micha, „Introduction“, in: Robert de Boron, *Le roman de l'histoire du Graal*, trad. Alexandre Micha, Paris: Honoré Champion 1995, 7-8; David A. Lawton, *Joseph of Arimathea: A Critical Edition*, New York – London: Garland Publishing 1983, xxix.

24 Robert de Boron, *Le Roman de l'Estoire dou Graal*, ed. William A. Nitze, Paris: Honoré Champion 1927, 32 (*Le roman de l'histoire du Graal...*, 29).

otevře hrobku, v níž najde tělo, zkrvavené kleště a dopis odhalující, že mrtvý byl jedním z těch, kdo vyjímali Pánu hřeby při snění z kříže.²⁵

I samotný základní střet se v *Perlesvausovi* zčásti týká ostatků: král Chastel Mortel začal utiskovat Perlesvausovu matku a sestru a zahájil válku proti Králi Rybáři, aby mu vyrval svatý grál a kopí.²⁶ Po smrti Krále Rybáře se zmocnil jeho hradu; grál a další ostatky se skryly.²⁷ Perlesvaus se střetl s rytířem, který na štítu nesl dábla v podobě draka chrlícího oheň. Díky ostatkům ve štítu s rudým křížem Perlesvausovi dáblův oheň neublížil a Perlesvaus svého soupeře porazil.²⁸ Nakonec Perlesvaus dobyl grálský hrad a Bůh sem skryté ostatky navrátil.²⁹ Ostatky Perlesvaus později na Boží pokyn rozdal poustevníkům, kteří pak postavili kostely a kláštery, a sám kamsi odplul.³⁰

V *Perlesvausovi* jasně převažují Kristovy ostatky nad ostatky svatých. Relikvie se tu objevují ve většině svých důležitých funkcí; nejenže pomáhají v boji a jsou užívány při svěcení kostelů, ale i zázračně léčí,³¹ jsou odměnami za dobré služby³² aj.

Le Roman de l'Estoire dou Graal uvádí na scénu Veroničinu roušku. Robert píše, že rouška zázračně vyléčila nemocného syna římského císaře a nyní je v Římě přechovávána jako drahocenná relikvie.³³

Ve starofrancouzské romanci *La Queste del Saint Graal*, sepsané zřejmě kolem roku 1220,³⁴ má grál zázračné léčivé vlastnosti. Ve scéně zázračného vyléčení a následného svolání zázraku, jež vyléčený provede,³⁵ je možné spatřovat protějšek k vyléčením u schrán s ostatky svatých.

Cestu za svatým grálem tak, jak ji podává *Perlesvaus* či *Queste*, lze chápat jako pouť za ostatky. V *Perlesvausovi* Bůh po znovudobytí grálu Perlesvausem poručí králi Artušovi, aby vzal své nejlepší rytíře a vydal se ke grálu, vždyt „není lepší pouti, jakou byste mohli vykonat“; král „pouť k přesvatému grálu“ neprodleně podnikne.³⁶

25 W. A. Nitze – T. A. Jenkins (eds.), *Le Haut Livre du Graal, Perlesvaus... I*, 103, 252, 200, 223-224, 229 (nejdůležitější pasáže o těchto ostatcích, v uvedeném pořadí).

26 *Ibid.*, 177, 179.

27 *Ibid.*, 225.

28 *Ibid.*, 252-253.

29 *Ibid.*, 268-269.

30 *Ibid.*, 407-408.

31 Viz *ibid.*, 405.

32 Viz *ibid.*, 103.

33 Robert de Boron, *Le Roman de l'Estoire dou Graal...*, 58-61 (*Le roman de l'histoire du Graal...*, 40-41).

34 Albert Pauphilet, „Introduction“, in: A. Pauphilet (ed.), *La Queste del Saint Graal: Roman du XIIIe siècle*, Paris: Honoré Champion 1999, iii.

35 Viz A. Pauphilet (ed.), *La Queste del Saint Graal...*, 59.

36 W. A. Nitze – T. A. Jenkins (eds.), *Le Haut Livre du Graal, Perlesvaus... I*, 270, 273, srov. 74.

Eucharistická úcta je dalším důležitým tématem náboženštěji zaměřených romancí. Jejich hrdinové jsou nezřídka svědky „transsubstanciačního zázraku“: uží v kněžovně ruce místo hostie dítě.³⁷ Chrétien de Troyes v *Percevalovi* hovoří o poustevnickém králi, který je tak duchovně založen, že nepotřebuje jíst nic než „hostii, kterou mu nosí v grálu“ do jeho komnaty na grálském hradě.³⁸ V *Parzivalovi* Wolframa z Eschenbachu (kolem 1210) pokaždé na Velký pátek přilétá z nebe holubice a pokládá na grál, jež Wolfram chápal jako kámen, hostii³⁹ (a tím zřejmě obnovuje jeho zázračné síly).⁴⁰ V *Perlesvausovi* se grál stává prototypem kalicha užívaného při mši; předtím „v Artušově zemi žádný kalich nebyl“.⁴¹ Josefa z Arimatie, prvního strážce grálu, má *Perlesvaus* za „prvního kněze, který obětoval tělo našeho Pána“.⁴² Podobně v Robertově romanci se Kristus Josefu z Arimatie zjeví a vysvětlí mu, že při mši se bude napříště užívat nádoba zvaná kalich a že si lidé při každém slavení eucharistie na Josefa vzpomenou.⁴³

Propojenost grálových romancí s ideologií křížových výprav není zřejmá na první pohled. Vyjít můžeme ze skutečnosti, že některé romance byly sepsány pro křížácké mecenáše. Příslušní autoři tomu, jak se zdá, částečně přizpůsobili volbu témat. Chrétien vytvořil *Percevala* pro flanderského hraběte Filipa (1142-1191), dokonce prý na základě knihy, kterou mu hrabě svěřil.⁴⁴ Filipův dvůr platil za příkladný; prošla jím v mládí řada evropských šlechticů. Filip byl veteránem křížových výprav a důležitým mecenášem rytířské literatury.⁴⁵ Jeho otec Thierry Alsaský se účastnil čtyř křížových tažení a v polovině 12. století si z jednoho údajně dovezl drahoucennou relikvii – fiólu s Kristovou krví, pro kterou měl nechat vystavět zvláštní kapli.⁴⁶ Tato skutečnost může být zajímavá, nicméně se nezdá, že

37 *Ibid.*, 35-36, 119; A. Pauphilet (ed.), *La Queste del Saint Graal...*, 255; Thomas Malory, *Artušova smrt* III, přel. Ivory Rodriguez, Brno: Jota 1998, 225-226 aj. K četným výskytům příběhu mimo grálovou literaturu viz Miri Rubin, *Corpus Christi: The Eucharist in Late Medieval Culture*, Cambridge: Cambridge University Press 1991, 135-139; J. Sumption, *Pilgrimage...*, 44-45; G. J. C. Snoek, *Medieval Piety from Relics to the Eucharist...*, 37.

38 Chrétien de Troyes, *Le Conte du Graal...*, 450.

39 Wolfram von Eschenbach, *Parzival...*, 169.

40 Jindřich Pokorný, „Poznámky“, in: Wolfram von Eschenbach, *Parzival*, přel. J. Pokorný, Praha: AULA 2000, 341.

41 W. A. Nitze – T. A. Jenkins (eds.), *Le Haut Livre du Graal, Perlesvaus...* I, 304.

42 *Ibid.*, 149.

43 Robert de Boron, *Le Roman de l'Estoire dou Graal...*, 31-32 (*Le roman de l'histoire du Graal...*, 29).

44 Chrétien de Troyes, *Le Conte du Graal...*, 26, 30.

45 M. Keen, *Chivalry...*, 19-22.

46 J. Pokorný, „Evropský Parzival (doslov)“, in: Wolfram von Eschenbach, *Parzival...*, 419; viz též H. Adolf, *Visio Pacis...*, 18-23.

by Filip Flanderský spojoval grál s tímto ostatkem, u Chrétiena totiž grál není nádobou obsahující Kristovu krev a krvácející kopí není kopím Longinovým – to přinesou až pozdější romance (jedinými spojnicemi přicházejícími v úvahu je zmínka o hostii a označení grálu za „svatou věc“).⁴⁷ Legenda o dovezení relikvie Thierrym je ostatně pochybná; postrádáme jakýkoli doklad přítomnosti Svaté krve v Bruggách před polovinou 13. století a je dost možné, že sem dorazila až po dobytí Konstantinopole křížáky.⁴⁸

Robert de Boron sepsal svou romanci pro Gautiera de Montbéliard,⁴⁹ jenž se vydal roku 1202 na křížovou výpravu (z níž se již nevrátil).⁵⁰

O *Perlesvausovi* (kde grál nádobou obsahující Svatou krev je) není známo, že by byl sepsán pro křížáka, ale víme, že byl křížákově darován: jeden opis dal jistý pan Cambrin Jeanu de Nesle II., kastelánovi Brugg.⁵¹ Jean de Nesle byl jedním z důležitých účastníků křížové výpravy 1202-1204 a prosazoval, aby cílem výpravy zůstalo osvobození Jeruzaléma od Saracénů.⁵² Ať už v době darování *Perlesvause* Jeanu de Nesle v Bruggách nádobka se Svatou krví byla či nikoli, dárcé mohl v této romanci rozpoznat vhodný dar pro křížáka.⁵³

Dokládají tyto údaje pouze podíl křížáků v soudobé šlechtě, nebo se duch křížových výprav do grálových romancí promítl, třeba i na přímý mecenášův pokyn? Helen Adolfová se pouští do velmi odvážného, takřka alegorického výkladu grálových romancí s cílem nalézt v nich odraz konkrétních událostí,⁵⁴ vidí v romancích pokusy o podpoření křížových výprav a o vyrovnání se s jejich neúspěchy.⁵⁵ Zde je na místě jistá opatrnost. Míra spolehlivě rozpoznatelných vlivů křížových výprav je jednak omezená, jednak v jednotlivých romancích velmi nestejná. Nejzřetelněji vystupuje opět v *Perlesvausovi*.

Hlavním *Perlesvausovým* úkolem je navrátit zemi právo a spravedlnost přemožením krále Chastel Mortel, jenž odpadl od Boha a jeho Matky⁵⁶

47 Viz Chrétien de Troyes, *Le Conte du Graal...*, 450.

48 N. Vincent, *The Holy Blood...*, 73.

49 Robert de Boron, *Le Roman de l'Estoire dou Graal...*, 121 (*Le roman de l'histoire du Graal...*, 65).

50 R. S. Loomis, *The Grail...*, 228.

51 Udává to kolofon jednoho rukopisu *Perlesvause*; viz W. A. Nitze et al. (eds.), *Le Haut Livre du Graal, Perlesvaus...* II, 73-75.

52 *Ibid.*, 75-79.

53 Nicholas Vincent podotýká, že Kristova krev byla jako symbol i jako reálný předmět přímo spojena se Svatou zemí a křížovou výpravou. Když jeruzalémský patriarcha roku 1247 poslal trochu Kristovy krve anglickému králi Jindřichu III., chtěl jej tím povzbudit ke křížové výpravě; z patriarchova dopisu to vysvítá poměrně jasně (N. Vincent, *The Holy Blood...*, 23, 31, 81 aj., edice dopisu s. 202-204).

54 H. Adolf, *Visio Pacis...*, 11, 67, 75, 124, 173 aj.

55 *Ibid.*, 16-17, 23-24 aj.

56 W. A. Nitze – T. A. Jenkins (eds.), *Le Haut Livre du Graal, Perlesvaus...* I, 262.

a začal podporovat ty, kdo se „chtějí držet Starého zákona a opustit Nový“.⁵⁷ Na světě podle *Perlesvause* žijí tři skupiny lidí: křesťané, Židé a ti, kdo uznávají „falešný zákon Saracénů“.⁵⁸ V *Perlesvausovi* je neustále patrný zájem o obracení pohanů, případně jejich pobití, pokud křesť ne-přijmou.⁵⁹ Před závěrečnou bitvou *Perlesvause* jistý poustevník, jeho strýc, vyzývá, aby nespolehal jen na svou sílu, neboť bez Boží pomoci nad tolika nepřáteli nedokáže zvítězit, byť je nejlepším rytířem na světě.⁶⁰

Skutečnost, že cestu za grálem nedovede do úspěšného konce žádný rytíř ve stavu hříchu,⁶¹ připomíná pojetí neúspěchů křížových výprav jako důsledku hříšnosti křížáků.⁶²

Křížové výpravy byly vlastně neobvyklým typem poutí – poutí, na níž mohli rytíři plnit svou obvyklou válečnickou úlohu.⁶³ Podobně hledání svatého grálu je v *Perlesvausovi* či *Queste* poutí za Kristovým ostatkem, kterou vyplňují četné bojové příhody.

Analogie není totožnost a výklad grálových romancí jako součásti křížácké propagandy či odrazu konkrétních politických událostí se nejeví jako nosný. Ale na mnoha místech náboženštěji zaměřených romancí proleskuje jistá obecná atmosféra křížových výprav.

Otto Rahn, Rahnovi otcové, Rahnovy děti

Nacistický esoterik Otto Rahn je osobností poměrně málo známou, zvláště mimo Francii.⁶⁴ Narodil se 18. února 1904 v německém Michelstadtu. Studoval na humanitních gymnáziích v Bingenu a Gießenu. Poté se zapsal na romanistiku na univerzitách v Gießenu a Freiburgu. Po studiích se nějakou dobu živil v Ženevě jako profesor jazyků a tlumočnick.⁶⁵

57 *Ibid.*, 235.

58 *Ibid.*, 109.

59 *Ibid.*, 105, 254, 256-257, 330-331, 351, 373-375 aj.

60 *Ibid.*, 261.

61 *Ibid.*, 169; A. Pauphilet (ed.), *La Queste del Saint Graal...*, 19, 59; Thomas Malory, *Artušova smrt...* III, 109-112, 114.

62 H. Adolf, *Visio Pacis...*, 25.

63 Jonathan Riley-Smith, *The Crusades: A Short History*, New Haven – London: Yale University Press 1987, 37. K označení křížové výpravy za poutí (*peregrinatio*) viz Christopher Tyerman, *The Invention of the Crusades*, Houndmills – London: Macmillan Press 1998, 49-52.

64 Jean-Marc Lafon, „Graal païen, *Urvolk* et *croix gammées*: quelques réflexions sur l'œuvre d'Otto Rahn“, *Heresis* 2000, č. 32, s. 74-75. Krátký medailon, obsahující několik věcných chyb, věnuje Rahnovi Nicholas Goodrick-Clarke v přehledové práci *Okultní kořeny nacismu: Rakouští a němečtí ariosofisté 1890-1935* (Praha: Votobia 1998, 239-240).

65 Rahnův stručný vlastní životopis, přel. Christian Bernadac, *Montségur et le Graal: Le mystère Otto Rahn* [sic; Rahnovo jméno se takto někdy komolilo či zastíralo, ale zde

Roku 1930 odcestoval do jižní Francie, kde pobýval s přestávkami asi tři léta,⁶⁶ zkoumal ussatské jeskyně a Montségur, hovořil s obyvateli a připravoval svou první knihu *Kreuzzug gegen den Graal* (Křížová výprava proti grálu). Kniha vyšla roku 1933 německy⁶⁷ a rok nato se dočkala francouzského překladu.⁶⁸ Francesco Zambon ji výstižně charakterizuje jako zvláštní směs učených bloků o katarství, trubadúrech a Okcitanii – opírajících se o na svou dobu poměrně rozsáhlou literaturu – s vědecky neobhajitelnými tezemi, lyrickými popisy krajiny a tématy starší esoterické literatury (Aroux, Péladan) o vztazích katarů, trubadúrů a románů o grálu.⁶⁹

jde zřejmě o chybu tisku, ne o záměr], Paris: France-Empire³1994, 24. Bernadacova kniha, vydaná poprvé roku 1978, představuje zásadní dílo o Ottu Rahnovi. Je psána novinářským stylem, citované materiály někdy opomíjí přesně datovat a některé závěry jsou sporné, ale jde o nenahraditelný svazek článků z dobového tisku, jinde v naprosté většině nevydaných svědectví pamětníků, archiválií SS atd. Bernadac – rodák z jihofrancouzského Ussat-les-Bains, kde se Rahn pohyboval – při přípravě knihy plně využil své znalosti terénu i osob, které přišly s Rahnem do styku.

66 Viz Ch. Bernadac, *Montségur et le Graal...*, 156.

67 Otto Rahn, *Kreuzzug gegen den Graal*, Freiburg: Urban-Verlag [1933]. Druhé, mírně zestručněné vydání: *Kreuzzug gegen den Graal: Die Tragödie des Katharismus*, Stuttgart: Hans E. Günther 1964. Zkráceným údajem bez místa a vročení se dále odkazuje na původní vydání z roku 1933.

68 Otto Rahn, *La croisade contre le Graal: Grandeur et chute des Albigeois*, přel. Robert Pitrou, Paris: Stock 1934; další vydání pod tímž názvem Paris: Stock 1974, Puisseaux: Pardès 1994 a Puisseaux: Pardès 1999 (zkráceným bibliografickým údajem se dále odkazuje na poslední uvedené vydání). Kniha je ve francouzském překladu místy doplněná, místy zkrácená a uspořádání je změněno; k úpravám došlo se souhlasem autora a ve spolupráci s ním (viz Rahnův dopis vydaný Ch. Bernadakem, *Montségur et le Graal...*, 163). Též v překladu Rahnovy druhé knihy *Luzifers Hofgesind* z pera René Nelliho (*La Cour de Lucifer*, Paris: Tchou 1974) jsou doplněny celé pasáže o katarství a naopak vynechány mimo jiné některé úryvky týkající se nordického náboženství (Arnaud d'Aprémont, „Otto Rahn, le porte-lumière“, in: Otto Rahn, *La croisade contre le Graal: Grandeur et chute des Albigeois*, Puisseaux: Pardès 1999, 12-13); d'Aprémont pořídil a poznámkami opatřil nový překlad *Luciferova dvořanstva* (Otto Rahn, *La Cour de Lucifer: Voyage au cœur de la plus haute spiritualité européenne*, přel. Arnaud d'Aprémont, Puisseaux: Pardès 1999; zkráceným údajem se dále odkazuje právě na toto vydání). Zde se bude pracovat zejména s původním vydáním *Kreuzzug* z roku 1933 a s nejnovějšími vydáními francouzských překladů obou Rahnových textů.

69 Francesco Zambon, „Le catharisme et les mythes du Graal“, in: Jacques Berlioz – Jean-Claude Hélas (eds.), *Catharisme: l'édifice imaginaire. Actes du 7e colloque du Centre d'Études Cathares / René Nelli*, Carcassonne: Centre d'Études Cathares 1998, 233.

Na jaře 1936 byl Rahn jmenován důstojníkem SS,⁷¹ přijat do štábu Reichsführera SS Heinricha Himmlera a zařazen do oddělení okultistického důstojníka Karla Marii Wiliguta (Weisthora).⁷² Byl nejen přesvědčeným nacistou, ale dokonce členem Sturmabteilungu, už když poprvé přijel do Francie.⁷³

Poslední známá fotografie
Otty Rahna⁷⁰

Jeho jihofrancouzské aktivity lze shrnout následovně: (1) příležitostně fotografoval mosty, továrny a další strategické objekty;⁷⁴ (2) přijímal a ubytovával agenty, možná sloužil i jako spojka na hranici Španělska a Francie;⁷⁵ (3) stýkal se s místními vlastenci a intelektuály, zdůrazňoval dávnou nezávislost „katarské“ Okcitanie na Francii i na Vatikánu⁷⁶ a mimo jiné s poukazem na to, že má zdejší obyvatelstvo „vizigótský“ původ, podporoval vědomí německo-okcitánského bratrství;⁷⁷ (4) shromažďoval a dotvářel materiál o katarrech, prozkoumával ussatské jeskyně, o nichž předpokládal, že se po pádu Montséguru 1244 staly katarskými sídly a úkrytem grálu, a pracoval na *Křížové výpravě*. Také si vedl deník, podle nějž později sepsal otevřeněji angažovanou knihu *Lucifers Hofgesind* (Luciferovo dvořanstvo), jakýsi „esoterický cestopis“⁷⁸ začínající cestou do jižní Francie a končící výpravou na Island.⁷⁹

70 Podle Ch. Bernadac, *Montségur et le Graal...*, nečíslovaná obrazová příloha po straně 128.

71 Viz Ch. Bernadac, *Montségur et le Graal...*, 242.

72 K Weisthorovi viz Stephen E. Flowers, „Introduction“, in: Stephen E. Flowers (trans.) – Michael Moynihan (ed.), *The Secret King: Karl Maria Wiligut, Himmler's Lord of the Runes*, Waterbury – Smithville: Dominion – Rûna-Raven 2001, 15-47; N. Goodrick-Clarke, *Okultní kořeny nacismu...*, 225-242.

73 Viz Rahnův dopis Antoninu Gadalovi z 20. prosince 1934 (vydal Ch. Bernadac, *Montségur et le Graal...*, 173).

74 Ch. Bernadac, *Montségur et le Graal...*, 71, 288-289, 387 aj.

75 *Ibid.*, 108-109.

76 Srov. O. Rahn, *Kreuzzug...*, 52; *La croisade...*, 71.

77 Svědectví Isabelle Sandyové, vydal Ch. Bernadac, *Montségur et le Graal...*, 100. Rozsah i dopad této Rahnovy snahy byl zřejmě dosti omezený.

78 S. E. Flowers, „Introduction...“, 30.

Rahnovu smrt obestírá tajemství. Rahn nebyl schopen dodat požadované rasové osvědčení;⁸⁰ snad měl po matce židovský původ.⁸¹ 28. února 1939 požádal o okamžité uvolnění z SS; žádosti bylo vyhověno. Podle dosti podezřelých dokladů o úmrtí zahynul ve sněhové bouři v březnu 1939.⁸² Bernadac události rekonstruuje takto: k sepsání žádosti o propuštění z SS byl Rahn vyzván, jistě v souvislosti s nedodáním rasového osvědčení, ale za zásluhy či pro zachování čistého štítu SS měl být ušetřen.⁸³ Jeho další osud je takřka nesledovatelný; Bernadac míní, že byl se změněnou identitou pod jménem Rudolf Rahn jmenován diplomatem v Libanonu a ke konci války velvyslancem v Itálii,⁸⁴ což je nejisté.⁸⁵

S jakými kruhy Rahn během svých jihofrancouzských pobytů mezi lety 1930 a 1933 přišel do styku a jaké zásadní vlivy jej utvářely? Paul Ladame uvádí, že v Paříži s Rahnem chodili k Maurici Magrovi.⁸⁶ Expedice do „katarských jeskyní“ kolem Ussat-les-Bains podnikala obvykle skupinka zahrnující kromě Otty Rahna některé z následujících osob: Paula Ladama, Déodata Rochého,⁸⁷ Antonina Gadal a Paula Bernadaka.

79 Otto Rahn, *Lucifers Hofgesind: Eine Reise zu Europas guten Geistern*, Leipzig: Schwarzhäupter [1937]; Struckum: Verlag für Ganzheitliche Forschung und Kultur ³1985.

80 Viz Ch. Bernadac, *Montségur et le Graal...*, 239.

81 Ch. Bernadac, *Montségur et le Graal...*, 341-347; Arnaud d'Apremont, „Otto Rahn, un hérétique rêveur européen au XXème siècle“, in: O. Rahn, *La Cour de Lucifer: Voyage au cœur de la plus haute spiritualité européenne*, přel. Arnaud d'Apremont, Puisseaux: Pardès 1999, 30.

82 Překlady obou pramenů Ch. Bernadac, *Montségur et le Graal...*, 242-243; faksimile v nečíslované obrazové příloze po straně 264.

83 Viz Ch. Bernadac, *Montségur et le Graal...*, 321-324, 328-330, 332-334, 337, 347.

84 Viz *ibid.*, 348-351, 355, 359-360.

85 A. d'Apremont, „Otto Rahn, un hérétique rêveur...“, 32, pozn. 56.

86 Autor románů s tematikou magie, východních náboženství a katarství, ovlivněný teosofií. Měl za to, že kataři přechovávali grál s Kristovou krví a prvopis nějakého díla od Máního. Spolu s anglickým hermetikem Francisem Roltem-Wheelerem založil Magre roku 1937 organizaci „Přátelé Montséguru a Svatého grálu ze Sabarthès a Okcitanie“ (Jean-Louis Biget, „Mytographie du catharisme“, in: kol., *Historiographie du catharisme*, Toulouse: Privat 1979, 307-310).

87 Antroposof, člen četných esoterických skupin a někdejší jáhen Gnostické církve, založené ve Francii koncem 19. století archivářem Julesem Doinelem (k Doinelově Gnostické církvi a antroposofické skupince Déodata Rochého viz Suzanne Nelli, *Montségur: Mythe et histoire*, Monaco: Le Rocher 1996, 143-153, 173-174). Roché vytvořil četná, religionistice vzdálená díla o katarství. Zabýval se i grálem; chápal jej jako duchovní symbol, ne předmět. O Rahnovi napsal: „Objevil jsem v něm nadšeného hledače grálu. Mínil, ostatně právem, že kataři grál znali. ... S Gadalovou pomocí pátral po známkách katarské přítomnosti. Myslí, že až na několik historických chyb, jichž se dopustil, byl dobré víry [sic]. Když ale pod vlivem nacistů sepsal *Luciferovo dvořanstvo* a upřel katarům křesťanskost, museli jsme ho pokárat.“ (Dopis Déodata

Někdy zašli ke komtese Pujol-Muratové, nadšené pro katary, antroposofii a okultismus. Navštěvovali také katarologa Arthura Caussoua.⁸⁸ Rahn se setkal též s Ing. Arnaudem z Bordeaux, který zrovna hledal v Montséguru katarský poklad, hrobku katarské šlechtičny Esclarmondy z Foix, ztracená Platónova díla a římskou církví nezfalšované evangelium podle Jana. Arnaudovy výzkumy, jak se zdá, financovala Francouzská teosofická společnost a není vyloučeno, že byl přímo jejím členem.⁸⁹

Určující vliv měl na Rahna penzionovaný učitel Antonin Gadal (1877-1962). Gadalovo dílo je otevřeněji náboženské než knihy Rahnovy; Rahn ve své první knize zčásti dodržuje formální náležitosti vědecké práce a na laika by mohla působit jako vědecká.⁹⁰

Gadal na sebe pohlížel jako na strážce katarských tradic. Sepsal několik textů, vydávaných dodnes mezinárodní organizací Lectorium Rosicrucianum, jež působí i v České republice. Nejzákladnějším textem je *Sur le chemin du Saint Graal* (Na cestě svatého grálu); kromě této knihy Gadalovi vyšlo ještě několik brožurek.

Gadal vytvořil svébytný typ křesťanství. Velmi často cituje Bibli. Byl citlivý na tematiku Kristovy spásné oběti.⁹¹ Historickému katarství se

Rochého vydaný Ch. Bernadkem, *Montségur et le Graal...*, 99, pozn. 1.) Pokáráním Roché míní, že po vydání *Luciferova dvořanstva* poslal Rahnovi dopis, kde mu vyčetl, že zradil nejen své pyrenejské přátele (což není tak vážné), ale i katary (což je neodpuštělné).

88 K celému kroužku viz svědectví Paula Ladama z roku 1975, vydal Ch. Bernadec, *Montségur et le Graal...*, 31-35. K hraběnce Pujol-Muratové viz S. Nelli, *Montségur: Mythe et histoire...*, 115; O. Rahn, *La Cour...*, 73-75, 182-185.

89 S. Nelli, *Montségur: Mythe et histoire...*, 55; interview s Arnaudem in: Ch. Bernadec, *Montségur et le Graal...*, 41; poznámky Reného Nelliho citované Ch. Bernadkem, *ibid.*, 40 (podle Nelliho Arnaud věřil, že Montségur byl přinejmenším v minulosti i úkrytem grálu); O. Rahn, *La Cour...*, 52, 61-62, 91, 184 (zmínky o Arnaudovi). Tento kroužek nelze pokládat za organizovanou skupinu; velmi případné je Nelliho označení „virtuální bratrstvo“ (cituje Ch. Bernadec, *Montségur et le Graal...*, 47).

90 To je příznačný rys mnoha prací o grálu. Lze hovořit o jakýchsi „alternativních historiích“, zdůrazňujících často pokrevensví nebo duchovní dědictví předávané od zasvěcení k zasvěcení v linii, kde obvykle nechybí gnostici, katarí a templáři (např. Laurence Gardner, *Svatý Grál*, Praha: Volvox Globator 1999; Jean-Michel Angebert, *Hitler et la tradition cathare*, Paris: Robert Laffont 1971; Joaquín Javaloy, *El Grial secreto de los cátaros: La historia oculta de un linaje*, Madrid: Edaf 2002). Další práce se zaměřují víc na pátrání po úkrytech fyzicky existujících předmětů než na předávání nějakého vědění, učení či pokrevensví a jejich zajímavost pro religionistu je spíše zanedbatelná (např. Howard Buechner, *Emerald Cup – Ark of Gold: The Quest of SS Lt. Otto Rahn of the Third Reich*, Metairie: Thunderbird Press 1993; Trevor Ravenscroft, *Kopí osudu: Okultní moc kopí, kterým byl Ježíš bodnut do boku*, Brno: Books 1998; Johannes Fiebag – Peter Fiebag, *Objevení Grálu, mýtus nebo realita: Po stopách stroje na manu, archy úmluvy a řádu templářů*, Praha: ETC Publishing 1996).

91 „Obětoval svou krev, prosil Otce, aby odpustil dokonce i těm, kteří jej ukřižovali ... A ta věčně živá krev ... dodávala křídla a odvahu učedníkům ... Čistým, kteří se umě-

vzdálil. Ussatské jeskyně⁹² pokládal za místa, kam se katarí uchýlili po dobytí Montséguru roku 1244 a kde se odehrávala katarská iniciace a styk s Všemohoucí Stvořitelkou Esencí.⁹³

Rámecem knihy *Na cestě svatého grálu* je tříletá iniciace chlapce Matěje, který se má stát katarským Čistým. Matěj se rozjímáním, zasvěcováním a studiem (pročítá například egyptskou knihu mrtvých) odpoutává od hmotného světa. Vydává se po Cestě hvězd – Cestě svatého grálu, aby se jeho duše postupně očišťovala, zdokonalovala, přesouvala od hvězd k hvězdě a spěla k říši světla.⁹⁴ Matějovi je odhalen esoterický výklad nástěnných rytin obsahující symboly AUM, Rámy, Orfea a dalších.⁹⁵ Nakonec je mu dovoleno užít největší katarské mystérium, svatý grál.⁹⁶ Grál je jedním z Gadalových nejdůležitějších témat, ale Gadal se v souvislosti s ním omezuje spíše na náznaky. Jde o skutečný předmět ochraňovaný katarskou církví, ale významná je i jeho symbolická rovina; grál tajemně zastupuje katarskou dokonalost v Kristu, pravdu, prorocké poslání, Boží lásku a oběť. Je též „kalichem Nové smlouvy“, jež Kristus předal své duchovní církvi a jež Marie Magdalská dopravila do jeskyní jižní Francie.⁹⁷

Gadal Rahna očividně považoval za svého učedníka, nástupce a duchovního syna.⁹⁸ Poznámky Antonina Gadal a rozhovory s ním dodaly Rahnovi čttná důležitá témata pro *Křížovou výpravu*, ač tam Gadal uvádí jen jako prehistorika a speleologa.⁹⁹

Rahn nebyl členem žádné vyhraněné náboženské skupiny (to charakterizuje mnoho moderních esoteriků). Od protestantismu, v němž byl vychován,¹⁰⁰ a od křesťanství vůbec se zcela odklonil. Není známo, že by na Montséguru či v jeskyních Ussatu-Ornolaku vykonával jakékoli obřady či že by zde budoval vyznavačské skupinky.

li stejně jako on v Lásce obětovat. Ach svatý grále!“ (Antonin Gadal, *Sur le chemin du Saint-Graal: Les Anciens Mystères Cathares*, Haarlem: Rozezkruis-Pers 1960, 12.)

92 Gadal si jeskyně na devadesát devět let pronajal a některými prováděl návštěvníky (Ch. Bernadec, *Montségur et le Graal...*, 35).

93 A. Gadal, *Sur le chemin du Saint-Graal...*, 19, 27.

94 *Ibid.*, 18, 45, 47, 51, 67-70, 75 aj.

95 *Ibid.*, 72-74.

96 *Ibid.*, 130-131.

97 *Ibid.*, 45, 70, 90-93, 111; Rahn legendu s Marií Magdalskou odmítá (*La Cour...*, 106-107).

98 Viz např. Gadalův text, který vydal Ch. Bernadec, *Montségur et le Graal...*, 155-156. V *Křížové výpravě* Rahn označil Gadal za svého Trevrizenta (O. Rahn, *Kreuzzug...*, 251; *La croisade...*, 27; jde o poustevníka, který je v *Parzivalovi* rádcem hlavního hrdiny a objevitele grálu). Zajímavé stránky věnované Gadalovi: <http://www.gadal-catharisme.org>.

99 O. Rahn, *Kreuzzug...*, 251-252; *La croisade...*, 27.

100 O. Rahn, *La Cour...*, 223.

Rahnovy myšlenky lze shrnout jako snahu (1) prokázat, že kataři byli strážci grálu a své esoterické vědění prostřednictvím záhadného trubadúra „Kyota“ předali Wolframovi z Eschenbachu;¹⁰¹ (2) podat je jako zastánce árijského, iránsko-keltsko-vizigótského náboženství¹⁰² oproštěného od Starého zákona a židovského boha Jahva (ve své druhé knize Rahn katařtý pokládá přímo za dvořanstvo Lucifera);¹⁰³ (3) oddělit grálovou tematiku od římské církve¹⁰⁴ a (4) tuto církev ukázat jako prohnou a zločinnou a její nauku jako protirečící sobě samé;¹⁰⁵ v *Luciferově dvořanstvu* Rahn otevřeně odmítá křesťanství.¹⁰⁶

Má Rahnovy dílo a jeho činnost v jižní Francii nějakou spojitost s náboženstvím? Byly Rahnovy myšlenky upřímné, nebo se jen snažil zavděčit těm, kdo mu platili, či sepsat úspěšnou knihu? Otázka upřímnosti Rahnovy víry v to, co psal, nepatří k problémům snadno řešitelným. Metodologické obtíže, s nimiž by bylo vhodné se vyrovnat, jsou v případě snahy o religionistické uchopení Rahnových myšlenek natolik četné, že přesahují rozsahové možnosti této studie. Alespoň k Rahnově padělání jeskynních rytin a jejich připisování katarům bude přesto vhodné se vyjádřit.

Podle pamětníkovy svědectví Rahn skutečně dodával na stěny jeskyní padělané rytiny, jež posléze vykládal.¹⁰⁷ Dotváření dokladů není výsadou Otty Rahna. Ke svépomocnému doplňování archeologické evidence se uchýloval i Gadal; roku 1939 například objevil a katarům přisoudil dvě egyptské sošky.¹⁰⁸

Abychom pochopili, jak mnozí „padělatelé“ tohoto druhu na svou činnost pohlížejí, vrátíme se do středověku, kde mají tyto objevy jistý protějšek v nálezích ostatků svatých. Ostatky se ve středověku často „šťastnou náhodou“ nacházely s knihou, svítkem, křížem, destičkou apod., kde

101 Viz zejm. O. Rahn, *Kreuzzug...*, 62-65, 74, 273-277; *La croisade...*, 84-92, 104, 165; *La Cour...*, 80-82.

102 O. Rahn, *Kreuzzug...*, 95-98, 101, 105-107; *La croisade...*, 130-133, 136, 142-144; *La Cour...*, 71, 73, 190-191.

103 Viz O. Rahn, *La Cour...*, 74, 84-85, 95, 186-187.

104 Viz O. Rahn, *La croisade...*, 99-100 (grál jako árijský, „kristovsko-keltský“ symbol; paralelní místo v *Kreuzzug* tuto pasáž neobsahuje); *La Cour...*, 107, 120.

105 Viz např. O. Rahn, *La Cour...*, 62, 82, 146-147, 188, 218, 268 aj.; *Kreuzzug...*, 162, 164, 168, 171-172, 192; *La croisade...*, 230, 232, 236, 240-241, 261. Protikatolické zaměření je patrné z celé *Křížové výpravy* i *Luciferova dvořanstva*.

106 O. Rahn, *La Cour...*, 90, 98, 120-121, 132 aj.

107 Ch. Bernadac, *Montségur et le Graal...*, 215-216, srov. J.-M. Lafon, „Graal païen...“, 80.

108 S. Nelli, *Montségur: Mythe et histoire...*, 120. Asi podobným způsobem Gadal nalezl také tzv. „katarskou holubici z Ussatu“ (viz Anne Brenon, „Méreaux, colombes et pentacles. Une archéologie cathare de l'imaginaire“, in: Jacques Berlioz – Jean-Claude Hélas [eds.], *Catharisme: l'édifice imaginaire. Actes du 7e colloque du Centre d'Études Cathares / René Nelli*, Carcassonne: Centre d'Études Cathares 1998, 284).

bylo zapsáno jméno svatého a případně i okolnosti jeho pohřbení; tyto předměty, leckdy přidané k ostatkům nedlouho před jejich plánovaným nalezením či vynětím z původní schrány, sloužily jako záruka pravosti příslušných ostatků.¹⁰⁹ Jeden případ zničení takového předmětu nám pomůže pochopit vytváření dokladů, jež prováděli Rahn a Gadal. Dle Matěje Pařížského se ve 12. století ostatky svatého Albana přemísťovaly do nové schrány. Mniši shledali, že se kolem světcovy lebky táhne zlatý kroužek s nápisem „toto je hlava svatého Albana, anglického prvomučedníka“. Jeden mnich kroužek roztavil a zlato použil ke zkrášlení nové schrány. Opat se rozhněval, ale nakonec se vše vyřešilo zhotovením nového kroužku. Monika Otterová připojuje k příběhu zásadní komentář: z hlediska moderních (vědeckých) standardů je nový kroužek zbytečný: už stejně nespĺňuje náležitosti historického dokladu. Naopak pro Matěje a mnichy, o nichž píše, není roztavení původního kroužku pochybením nenapravitelným; pokud víme, že „mluvíme pravdu“ a že doklad v určitém bodě existoval,¹¹⁰ smíme doklad dotvořit.¹¹¹

Vykládání rytin na stěnách a archeologických nálezů, například údajných „katarských holubic“,¹¹² mělo pro Rahna i Gadal zásadní důležitost.¹¹³

Gadalovy a Rahnovy objevy a teorie zanechaly nesmazatelnou stopu v turistických průvodcích a duchovním místopise míst, které tito dva hledači spojovali s dějinami grálu a katarů. Jeskyně Lombrives se například označuje v průvodcích za „katarskou katedrálu“.¹¹⁴ Vstup do další jeskyně, které Gadal říkal „Betlém“¹¹⁵ a kterou pokládá za katarskou iniciační prostor, označuje dnes destička s pěticípou hvězdou a nápisem „Betlém,

109 Anne-Marie Helvétius, „Les inventions de reliques en Gaule du Nord (IXe-XIIIe siècle)“, in: Edina Bozóky – Anne-Marie Helvétius (eds.), *Les reliques: Objets, cultes, symboles*, Turnhout: Brepols 1999, 304-306.

110 Např. dokud nebyl zničen inkvizicí (viz O. Rahn, *Kreuzzug...*, 9-10; *La croisade...*, 30-31).

111 Monika Otter, *Inventiones: Fiction and Referentiality in Twelfth-Century English Historical Writing*, Chapel Hill – London: University of North Carolina Press 1996, 55-56.

112 Viz Ch. Bernadac, *Montségur et le Graal...*, 43; A. Brenon, „Méreaux, colombes et pentacles...“, 282-284; O. Rahn, *Kreuzzug...*, 143; *La croisade...*, 209; *La Cour...*, 90.

113 Viz O. Rahn, *La Cour...*, 89-90, 243; A. Gadal, *Sur le chemin du Saint-Graal...*, 61, 72-73. Podobně významnou roli měl výklad nástěnných maleb i pro Déodata Rochého, viz F. Zambon, „Le catharisme et les mythes du Graal...“, 237-239. Sice hodnotící, ale důležitou sondou do imaginární katarské archeologie je studie Anne Brenonové „Méreaux, colombes et pentacles. Une archéologie cathare de l'imaginaire“, in: Jacques Berlioz – Jean-Claude Hélas (eds.), *Catharisme: l'édifice imaginaire. Actes du 7e colloque du Centre d'Études Cathares / René Nelli*, Carcassonne: Centre d'Études Cathares 1998, 269-307.

114 Viz citaci in: Ch. Bernadac, *Montségur et le Graal...*, 113.

115 Ch. Bernadac, *Montségur et le Graal...*, 150.

katarská svatyně“.¹¹⁶ Lze s jistou nadsázkou říci, že Gadalovy a Rahnovy objevy a výklady předpokládaných pozůstatků po katarech (vedle hledačské a vykladačské práce dalších osob: Causoua, Rochého aj.) měly na vytvoření katarského místopisu Ussatu-Ornolaku podobný vliv jako činnost Konstantina, ale i dalších vládců, a v neposlední řadě místních mnichů a samotných poutníků při vytváření křesťanského posvátného místopisu Jeruzaléma, kde hrálo zásadní roli nalézání ostatků a identifikace míst spjatých s posvátnou historií, prováděná na základě Bible, údajných místních tradic, čirých dohadů či zkusmého určování v Bibli zmíněných přírodních útvarů.¹¹⁷

Rahn v *Luciferově dvořanstvu* své pojetí posvátných míst a jejich energie teoreticky propracoval. Míní, že hory a výšiny představují „přijímače emanací planetárních či astrálních sil“ a že jeskyně jsou zase „body sbíhání a vyzářování sil zemských“.¹¹⁸ Historii podle Rahna nepíší velké osobnosti, ba ani národy, nýbrž božské síly projevující se na velkých kultovních místech; právě tato místa a síly jsou tmelem tradičních společenství. Z velké části vinou křesťanství se vazba ke kultištím rozvolnila a pokrevenství ztratilo svůj duchovní význam. Nastal soumrak bohů, avšak dnes je cesta k vítězství Světloňoše nad mocnostmi smrti a nenávisti, které na staré bohy zaútočily, otevřena a první předzvěsti zlomu jsou již patrné.¹¹⁹

Některé roviny Rahnova vlastenectví lze vykládat jako náboženské. Rahn věřil, že se připravuje celkový přerod a že v něm sám má také svou drobnou úlohu.¹²⁰ Podle svědectví spisovatelky Isabelle Sandyové¹²¹ pro nesl zhruba toto:

[Po Kristu] přijdou další Poslové, ale nezapomínejme na prorocká slova mého kraje – Novalise: „Ke třetímu Vtělení nedojde v jednom člověku, nýbrž v celém národu...“ ... Mocnosti včerejška i zítřka, stejně jako samotná má vlast, v tichosti připravují Budoucnost. ... Ach tihle Ariëgeané, ve kterých slovo grál, ten grál, který jim chci navrátit, ani nevyvolá třas! ... Měl bych nalézt mír v myšlence, že nejsem nic či jen málo, že jsem pouhý předchůdce, skromný nositel grálu Poznání, Příslibu.¹²²

116 Viz Ch. Bernadac, *Montségur et le Graal...*, nečíslovaná obrazová příloha po straně 128.

117 Srov. Hagith S. Sivan, „Pilgrimage, Monasticism, and the Emergence of Christian Palestine in the 4th Century“, in: Robert Ousterhout (ed.), *The Blessings of Pilgrimage*, Urbana – Chicago: University of Illinois Press 1990, 56.

118 O. Rahn, *La Cour...*, 304.

119 *Ibid.*, 304-307, 311-313.

120 Rahn byl ve skutečnosti se svým důrazem na katary v nacistickém Německu takřka zcela osamocen a jeho dílo nemělo ani široký ohlas, ani žádný prokazatelný vliv na nacistickou ideologii.

121 Není jisté, zda se lze na svědectví informátorky ve všem spolehnout. Svědectví je zpracováno literárně; není pochyb, že místa, kde paměť selhávala, Sandyová doplnila vlastním textem, ať už zachovávajícím Rahnovy myšlenky věrně, nebo jen volně.

122 Vydal Ch. Bernadac, *Montségur et le Graal...*, 95-96.

Paul Ladame toto svědectví zčásti potvrzuje:

Rahn ke mně nadšeným, exaltovaným, mystickým tónem ... hovořoval o cíli svých výzkumů ... Snil o objevení tajemství grálu, které podle něj katarí znali a které „Kyot“ hermetickým jazykem předal Wolframovi z Eschenbachu ...

„Tady,“ říkával Rahn, „je samotný klíč k západní civilizaci. Takhle předávané poselství mohlo¹²³ navždy sjednotit Evropu v politické rovnosti všech dílčích zájmů pod vládou jediného, tolerantního, ekumenického náboženství zahrnujícího všechny ostatní: katarského náboženství, to jest prapůvodního křesťanství.“¹²⁴

Rahn se zřejmě považoval za nálezce grálu či přinejmenším za hledače na cestě za grálem a za zvěstovatele jeho budoucího nalezení.¹²⁵ Ve výše uvedené citaci asi neměl na mysli grál jako předmět,¹²⁶ ač v jeho fyzickou existenci zřejmě věřil,¹²⁷ nýbrž grál jako poznání, jež chce předat Ariëgeanům – spásné poselství o pangermánském a všepohanském, tedy i okcitéansko-německém bratrství, jež se už kdysi projevilo tím, že Wolframa inspiroval k sepsání *Parzivala* legendární Kyot (Rahnem považovaný za historického okcitéanského trubadúra).¹²⁸

Ve své druhé knize Rahn představil názor, že katarí uctívali Lucifera, světelnou bytost, kterou proklíná Starý i Nový zákon.¹²⁹ Píše, že by si přál, aby se pod označením Luciferovo dvořanstvo „rozuměli od nynějška všichni ti, kdo hledajíce spravedlnost a právo našli svůj smysl pro právo, svůj smysl pro povinnost a smysl svého života vlastními silami a jinde než ve dvanácti¹³⁰ Mojžíšových příkázáních; ti, kdo se nezávislí a hrdí, aniž by [pro sebe] očekávali jakoukoli pomoc od hory Sinaj, naopak sami vydali – třeba i nevědomě – k „Hoře setkávání na nejzazším Severu“,¹³¹ aby tam tuto pomoc objevili a přinesli lidem své krve; ti, kdo nadřazují vě-

123 Takto Ladame, nicméně Rahn jednoznačně věřil, že i v budoucnu „může“.

124 Svědectví Paula Ladama z roku 1975 (vydal Ch. Bernadac, *Montségur et le Graal...*, 33); další svědectví o Rahnovi viz <http://mujweb.cz/www/david.zbiral/montsegur-prekladky.htm>. Rahn píše, že ač museli Árijci kvůli klimatickým změnám opustit svou severskou pravlast a rozptýlit se do různých oblastí, nadále tvoří jediné společenství, společenství Lásky či Vzpomínky, které pojí společná krev a společný nepřítel – augustinská Boží obec (O. Rahn, *La Cour...*, 206-207).

125 Míní, že pokladem katarů mohl být grál, a přiznává, že by grál (kámen spadlý z Luciferovy koruny) rád našel (O. Rahn, *La Cour...*, 90). Symbolické a fyzické chápání grálu se u Rahna nedá jasně rozlišit. Píše například: „Mým konečným cílem je najít kámen vypadlý z Luciferovy koruny, ne-li samotnou korunu. Hledám kámen mudrců. Už léta. Kolik jich ještě bude třeba?“ (*Ibid.*, 214.)

126 Srov. O. Rahn, *Kreuzzug...*, 244; *La croisade...*, 315.

127 Viz O. Rahn, *La Cour...*, 90, 202, 261; *Kreuzzug...*, 197; *La croisade...*, 264.

128 O. Rahn, *Kreuzzug...*, 61-62; *La croisade...*, 83-84.

129 O. Rahn, *La Cour...*, 90-91.

130 Tak Rahn; jde zřejmě o omyl.

131 *Iz* 14,13.

dění nad vírou a bytí nad zdání; a konečně ti, kdo pochopili, že se Jahve nebude naprosto nikdy moci stát jejich Bohem ani Ježíš z Nazareta jejich Spasitelem. I v domě Luciferově je mnoho příbytků.¹³² Vede tam nejedna cesta a nejeden most...“¹³³ Tyto myšlenky Rahn rozvíjí o něco dál: „Luciferovým dvořanstvem rozumím ty, kdo jsou severské krve a z věrnosti této krvi si zvolili za cíl svého hledání božství ‚Horu setkávání na nejzazším Severu‘, a ne horu Sinaj či Sión na Blízkém Východě. Luciferovým dvořanstvem rozumím ty, kdo nepotřebují prostředníky, aby se spojili se svým Bohem a hovořili s ním, ale kdo ho spíše vlastními silami hledali a právě jen z tohoto důvodu – jak věřím – jím byli vyslyšeni. ... Luciferovým dvořanstvem rozumím ty, kdo nebe o nic neprosí, nýbrž kdo se neohroženě dožadují vstupu, protože učinili vše, co bylo v lidských silách, aby si zasloužili zbožštění.“¹³⁴ Katarům Rahn připsal citát o božskosti přírody a jejich zákonů; říkali prý dokonce, že andělé jsou ve skutečnosti hvězdy a Slunce je neosobním božstvím, jejich otcem Světloňošem-Luciferem.¹³⁵ Katarství, pokládané Rahnem za obnovu prapůvodního árijského náboženství, se v *Luciferově dvořanstvu* s pohanstvím už zcela neoddělitelně mísí.¹³⁶

Tragická smrt Otty Rahna roku 1939 (dost možná zinscenovaná) se stala výchozím bodem hagiografických legend. Angebert míní, že Rahn chtěl z Německa vytvořit katarské společenství Čistých, čímž se dostal do rozporu s nacistickou politikou a zbývalo mu jen podvolení nebo sebevražda. Rozhodl se tedy pro *enduru*, (dle Angeberta) katarskou sebevraždu.¹³⁷ Podobně jeho smrt pojímají Karl Rittersbacher¹³⁸ a Christiane Royová.¹³⁹ Zevrubné rozpracování Rahnovy smrti najdeme v brožurce *Katharsis*, kterou sepsal jistý Kadmon. Ten líčí svou výpravu do Kufsteinu a setkání se starým členem záchranné skupiny, jež našla mrtvolu Otty Rahna.¹⁴⁰ Stařec jej zavedl k místu, kde Rahna našli:

132 Srov. *J* 14,2.

133 O. Rahn, *La Cour...*, 84-85.

134 O. Rahn, *La Cour...*, 127. Další poznámky o Luciferově dvořanstvu, včetně jeho propojení s Góty: *ibid.*, 98-99, 141-142, 183 aj.

135 O. Rahn, *La Cour...*, 96-97, 187.

136 Viz *ibid.*, 100-101, 175, 186 aj.

137 J.-M. Angebert, *Hitler et la tradition cathare...*, 32.

138 Karl Rittersbacher, „Biographische Studie: Otto Rahn (1904-1939)“, in: Otto Rahn, *Kreuzzug gegen den Gral: Die Tragödie des Katharismus*, Stuttgart: Hans E. Günther 1964, 305.

139 Christiane Roy, „Introduction de Mme Christiane Roy“, in: Otto Rahn, *La croisade contre le Graal: Grandeur et chute des Albigeois*, přel. Robert Pitrou, Puiseaux: Pardès 1999, 19-20.

140 Mrtvola Otty Rahna zde nalezena nebyla (Ch. Bernadac, *Montségur et le Graal...*, 336-338) a neexistuje žádná stopa po smrti Otty Rahna v Kufsteinu. Nelze určit, zda je sta-

„Tady se to stalo. ... Bylo na něm cosi posvátného: svatost poustevníka, mudrce. ... Jeho tvář vyzářovala veliký mír a klid; nejevila žádné známky agonie. Dostal jsem se k němu první a na chvíli jsem se domníval, že se modlí. ...“

„Vzali jste ho do Kufsteinu?“

Přikývl. „Bylo mi to líto. Když jsme ho položili na nosítka, zneuctili jsme jeho zbožné zadumání, zničili jeho rovnováhu. Byl bych ho tu raději zanechal v jeho bílé samotě.“ ...¹⁴¹

1939. Katar seděl ve sněhu. ... Tichounce a téměř bez tíže padal sníh; cítil vločky na víčkách, podobně vzduchem poslaným polibkům, cítil, jak se sněžný spánek snáší na jeho skráně, cítil, jak nad ním sníh rozprostírá svá bílá křídla. ... Pomalu odcházel a nakonec dorazil zpět domů, do svého útočiště v Pyrenejích. Před sebou spatřil Montségur. Pevnost byla nepobořená. Vyšel poslední schody a pocítil, jak melancholie a tíže ztrácí význam. V bráně stály jeho sestry a bratři. Čekali na něj s otevřenou náručí.¹⁴²

Rahn významně přispěl k legendám opřádajícím Montségur a usatské jeskyně.¹⁴³ Navázali na něj četní pokračovatele nejrůznějšího zaměření. Mezi ty literární patří například Howard Buechner nebo Saint-Loup¹⁴⁴ (pseudonym výrazně pravicového spisovatele Marka Augiera).¹⁴⁵ Saint-Loup doufal, že objevení grálu (který vykládal jako starobylé árijské runové tabulky) a rozluštění jeho poselství povede k přemožení komunismu a křesťanství, mezi kterými Evropa vrávorá a které představují ve skutečnosti jen dvě tváře téže lepry.¹⁴⁶

Mnohé návštěvníky Montséguru a Ussatu-Ormolaku sem přivedlo právě zaujetí dílem Rahna či Gadala.¹⁴⁷ S Gadalem se stýkali rosikruciani z nizozemského společenství tvořícího součást Lectoria Rosicruciana, vedení Janem van Rijckenborghem (jemuž vyšlo několik knih i česky; jde

rý muž imaginární postavou, nebo se s ním Kadmon skutečně setkal a slyšel od něj to, co zapisuje. Staří pamětníci a strážci místních tradic a legend jsou důležitým tématem i u dalších autorů (např. H. Buechner, *Emerald Cup – Ark of Gold...*, 9), včetně Otty Rahna (*Kreuzzug...*, 76; *La croisade...*, 106).

141 Kadmon pokračuje líčením, jak na Rahnovu památku spálil slaměný sluneční symbol, který si za tím účelem přinesl.

142 Kadmon, *Katharsis: Auf den Spuren von Otto Rahn / Katharsis: On the Traces of Otto Rahn*, (Aorta 7), Wien 1991, s. [16, 23-24], o *enduře* srov. též s. [2, 8-9].

143 J.-M. Lafon, „Gaal païen...“, 95.

144 Saint-Loup, *Nouveaux cathares pour Montségur*, Paris: Rivarol 1969 (nové vydání Paris: Avalon 1986).

145 J.-M. Lafon, „Gaal païen...“, 75.

146 Viz Marie-Claire Viguier, „Otto Rahn entre Wolfram d'Eschenbach et les néo-nazis“, in: Jacques Berlioz – Jean-Claude Hélas (eds.), *Catharisme: l'édifice imaginaire. Actes du 7e colloque du Centre d'Études Cathares / René Nelli*, Carcassonne: Centre d'Études Cathares 1998, 181.

147 Jisté novověké náboženské aktivity kolem Montséguru předcházejí Rahnovy knihy; ke gnostickým obřadům podle liturgických směrnic Julese Doinela a k poutím organizovaným novognostickým biskupem dr. Fugarionem viz S. Nelli, *Montségur: Mythe et histoire...*, 152.

o pseudonym Jana Leeneho). Pravděpodobně roku 1955 založili v Ussat-les-Bains „Centrum Galaad“. Rijckenborgh se s Gadalem osobně setkal.¹⁴⁸ Označoval jej za „dávného služebníka Předchozího bratrstva“, „strážce prastarých svatyní Ussat-Ornolac“ a „zveřejňovatele katarských tajemství“.¹⁴⁹ Gadal v rosikruciánském centru zřídil katarské muzeum, je- muž poskytl své objevy. Centrum muselo být z finančních důvodů zruše- no; rosikruciánskou přítomnost připomíná památník s nápisem „Trojspo- jenectví světa: Grál, kataři, rosikruciáni“. Bernadac uvádí, že nejednou potkal v Ussatu (pravděpodobně) rosikruciány, jak s Gadalovou knihou v ruce hledají rytiny, jež Gadal popisuje a vykládá.¹⁵⁰

Na Montségur proudí ročně tisíce turistů. V tomto pestrém davu se samozřejmě najdou lidé s nejrůznější motivací. Někteří z nich s tímto místem jednoznačně spojují jisté duchovní či náboženské myšlenky, byť není snadné tyto myšlenky religionisticky uchopit a spojit s nějakou nábožen- skou skupinou. Angebert například píše:

Montségure, citadelo Západu – nesmíme doufat, že se všechna energie bezvýhradně spojí, aby zachránila toto duchem prostoupené památné místo Okcitanie, katarské země, věčně vysmívané a zraňované? ...

Tu se mi zdá, že na pozadí nebe, které najednou přikryjí temná mračna, zřím průvod katarů, ozářené plameny hranice, jak se vznášejí ke slunci... ... Ano, Montségure, cita- delo vzkříšení, tvůj vavřín se opět zazelená!¹⁵¹

Profánní návštěvníky má Angebert očividně za znesvětitele; hovoří o „mračnu turistů ze všech zemí, přitahovaných světskou zvědavostí či chorobnou zálibou v senzaci a smrti“.¹⁵² Tato slova nejsou nepodobná těm, jimiž klerikové pozdní antiky a středověku tepali nešvary na pout- ních místech a nedostatečně zbožné chování přítomných davů.¹⁵³

Možná je skutečně na místě označit některé z návštěvníků Montséguru a Ussatu – a koneckonců i dalších míst přitahujících esoteriky – za pout- níky. Jejich pohnutky se neshodují s převažujícími pohnutkami poutníků středověkých: nevyhledávají tu tělesné ostatky svatých ani uzdravení. Hledají známky po katarské přítomnosti, hledají tajná poselství v rytinách,

148 S. Nelli, *Montségur: Mythe et histoire...*, 171-172.

149 Catharose de Petri – Jan van Rijckenborgh, „Avant-propos“, in: Antonin Gadal, *Sur le chemin du Saint-Graal: Les Anciens Mystères Cathares*, Haarlem: Rozekruis-Pers 1960, vii.

150 Ch. Bernadac, *Montségur et le Graal...*, 72, 74, 246. Ke Gadalovu muzeu srov. S. Nelli, *Montségur: Mythe et histoire...*, 120.

151 J.-M. Angebert, *Hitler et la tradition cathare...*, 322. Překlad delšího úryvku viz <http://mujweb.cz/www/david.zbiral/montsegur-preklady.htm>.

152 J.-M. Angebert, *Hitler et la tradition cathare...*, 319.

153 Viz Norbert Ohler, *Náboženské poutě ve středověku a novověku*, Praha: Vyšehrad 2002, 41-42, 93-94.

hledají energii místa,¹⁵⁴ vzpomínají na upálené katarské mučedníky, kteří se odmítli vzdát své víry a zachránit si tak život, vzpomínají na to, jak katar Otto Rahn následoval jejich příkladu a raději zvolil smrt umrznutím, než aby se zaprodal nacistickému režimu. Někteří doufají v nalezení grálu, ať už v podobě skutečného předmětu či v podobě duchovního grálu po- znání, blízkého „pyrenejskému grálu“ Déodata Rochého. Všichni si po- chopitelně chtějí prohlédnout zajímavé místo a poslechnout si vyprávění průvodců o katarech.

Výklad opatrně přibližující „katarský grál“ a památky na katarské mu- čedníky k ostatkům, zdůrazňování spojnic mezi nalézáním, respektive do- tvářením těchto památek a středověkými *inventiones*, poukazy na některé podobnosti náboženských poutí s esoterickým navštěvováním míst pova- žovaných za spjatá s dějinami hnutí a skupin, jež esoterikové vnímají ja- ko předchůdcovské, to vše nám snad může poněkud usnadnit propracová- vání religionistických pohledů na západní esoterismy.

154 Kadmon mluví o tom, jak jej mocná energie Quéribusu, jiného katarského hradu, elek- trizovala a jak pocítil jisté „romantické nadšení, jež se ovšem brzy vystupňovalo v ná- boženskou fascinaci“. (Kadmon, *Katharsis...*, s. [1, 8].) Laurent Albaret zaznamenal v 90. letech 20. století nárůst objemu literatury zaměřující se na zkoumání tajemných magnetických a kosmotelurických sil ussatských jeskyní a Montséguru (Laurent Albaret, „Les publications contemporaines à thème cathare: délire ésotérico-commer- cial et imaginaire catharophile“, in: Jacques Berlioz – Jean-Claude Hélas [eds.], *Catharisme: l'édifice imaginaire. Actes du 7e colloque du Centre d'Études Cathares / René Nelli*, Carcassonne: Centre d'Études Cathares 1998, 389). I toto zaměření, zdá se, vděčí za ledacos Rahnovi; viz *La Cour...*, 304-305.

RÉSUMÉ

La quête du Graal comme un pèlerinage. Du Moyen Âge à Otto Rahn

Vu sous son aspect de reliquaire, le Saint Graal entre dans un triple contexte : 1) le culte des reliques des saints et du Christ (les *inventiones*, les confiscations de reliques par les croisés etc.) ; 2) la montée de la dévotion eucharistique ; 3) les croisades. Dans cette perspective, la quête du Graal devient un pèlerinage armé, une « croisade » vers une relique précieuse. L'esprit des croisades se voit clairement, mais avec une intensité assez variable, dans une bonne partie des romans arthuriens. C'est cet esprit général qu'il faut y chercher, au lieu de suivre Helen Adolf en se livrant à une lecture qui prétend découvrir dans la littérature arthurienne des reflets des événements précis.

L'autre problème analysé ici est le cas de l'ésotériste nazi Otto Rahn qui, s'inspirant des cercles catharisants ariégeois, s'adonnait à la recherche du Graal cathare. Rahn concevait le Graal non seulement comme un objet réel, mais aussi comme la connaissance de la prétendue unité raciale et culturelle du Midi « wisigothique » avec l'Allemagne (cf. l'axe cathares-Kyot-Wolfram). Les descendants spirituels de Rahn, le présumé martyr cathare antinazi, continuent à fréquenter Montségur et Ussat-Ornolac. Ils cherchent le Graal (physique ou spirituel), les traces des cathares, l'énergie du lieu etc. Certains d'entre eux peuvent être qualifiés de pèlerins.

Ústav religionistiky
Filozofická fakulta
Masarykova univerzita
Arna Nováka 1
602 00 Brno

DAVID ZBÍRAL

e-mail: david.zbiral@post.cz

Bůh v Newtonově univerzu

Daniel Špelda

Píše se polovina března roku 1727. V Kensingtonu leží na smrtelné posteli idol anglických vzdělavců – Isaac Newton. Sužuje ho dusivý kašel a trpí velikými bolestmi, které způsobuje kámen v močovém měchýři. V neděli 19. března v jednu hodinu ráno umírá. U jeho lůžka v tu chvíli pobývá Newtonova neteř a její manžel John Conduitt. Díky jeho svědectví víme, že v posledních chvílích života Newton odmítl přijmout svátost anglikánské církve. Jak tomu máme rozumět? Jedná se o hrdě vyjádřený odpor vědeckého rozumu vůči náboženským předsudkům? Máme se s osvěcenci domnívat, že Newton „opustil prolákliny teologie a vybral si pravdy matematické“? K zodpovězení těchto otázek nám pomůže několik faktů z Newtonova života: Obrovské množství dochovaných rukopisů dosvědčuje, že z hlediska věnovaného času byly Newtonovým hlavním zájmem alchymie a teologie. Alchymii se s nesmírnou intenzitou věnoval téměř čtvrt století (1669-1693) a monumentální *Philosophiae naturalis principia mathematica* (1687) lze z pohledu alchymie chápat jako nepřilíš vítané vyrušení z rozpracovaného výzkumu. V sedmdesátých letech se tehdy třicetiletý Newton také začal intenzivně zabývat teologií; přirozeně na úkor přírodovědeckého zkoumání, jež s jeho jménem obvykle spojujeme. V osmdesátých letech sice Newtonovo teologické bádání na čas ustalo, ale od prvního desetiletí osvěceneného 18. století představuje teologie znovu hlavní předmět Newtonova zájmu. Prvním výsledkem teologických studií mladého Newtona byla hereze: *Fellow* cambridgeské *College of the Holy and Undivided Trinity* se stal antitrinitářem. Newton je přesvědčen, že dějiny církve představují zfalšování původního křesťanství, protože ve sporu o Ježíšovo božství měl pravdu Arius, nikoli Athanasius. Newton se přiklonil k arianismu a uctívání Krista jako Boha považoval za modloslužebnictví, jímž je podle něj i katolické uctívání svatých, ke kterému choval silný odpor. Dějiny křesťanství jsou podle Newtona nejen vědomým podvodem trinitářských zloduchů (*evil men*) ze čtvrtého a pátého století, ale jsou také dějinami odpadlictví (*great Apostacy*).² A od apostatů nelze přijmout poslední pomazání.

1 Voltaire, *Filosofické listy* XV (in: *Voltaire – myslitel a bojovník* I, přel. J. B. Kozák a V. T. Miškovská. Praha: SPNL 1957, 156).

2 Richard S. Westfall, „Newton's Scientific Personality“, *Journal of the History of Ideas* 48, 1987, 551-570: 567. Srov. Frank Manuel, *The Religion of Isaac Newton*, Oxford: Clarendon Press 1974, 53-79.